

Fataburen 1986

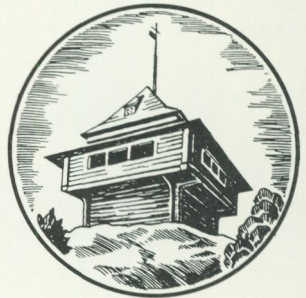
Fataburen

1986

Husdjuren och vi

Fataburen

1986

Nordiska museets och Skansens årsbok

Redaktör: Arne Biörnstad
Redaktionssekreterare: Berit Nordin

Summaries translated into English by Roger Tanner

Omslagsbilden föreställer smågrisar på gurkfält vid Gullbrandstorp,
Halland. Foto Gunnar Lundh 1936.

Omslagsarrangemang: Håkan Lindström

Om inte annat anges tillhör bildmaterialet Nordiska museet

© Nordiska museet och respektive författare

Tryckt hos Bohusläningens Boktryckeri AB, Uddevalla 1986

ISBN 91 7108 264 6

ISSN 0348 971 X

Hunden

Hans-Ove Larsson

De första lämningarna av ett domesticerat hunddjur daterar sig mer än 10 000 år tillbaka i tiden, dvs under den senare delen av stenåldern. Vi vet däremot inte exakt *när* hunden blev hund – vi vet inte ens exakt *hur* – men vi vet att det är vargen som är anfader till de mer än 400 olika hundraserna som idag finns spridda över världen. Det är lite paradoxalt att "människans bäste vän" emanerar från den hatade vargen, ibland kallad "människans gissel" och andra föga smickrande epitet. Ändå märkligare är kanske att det är just de egenskaper hos vargen som gör den till ett socialt och effektivt rovdjur – och därmed fruktad och hatad – som samtidigt har utgjort en grundförutsättning för hundens lyckade domesticering.

De många olika vargrasernas skillnader i kroppsbyggnad, färg, behåring, tändernas utseende m m speglar artens stora genetiska variabilitet, som är ytterligare en förutsättning för den lyckade framavlingen av de många hundraser vi har idag. Dessa raser har med vissa undantag tämligen lite gemensamt med vargen och med varandra om vi enbart ser till deras exteriör. Alla har de dock den grundläggande anatomiska planen från sina vilda förfäder. Den stora variation bland raser som arten hund idag uppvisar är helt och hållet ett resultat av selektivt urval – på människans villkor. Den tämligen stora homogeniteten som vargar och andra vilda hunddjur trots allt uppvisar beror å andra sidan på de hårda ekologiska villkor de vilda hunddjuren lever under och som utgör en mycket sträng och likriktande selektionsmekanism.

Vargens anpassningsbarhet till olika

ekologiska situationer visar ändå att den besitter en stor inomartsvariabilitet, både i fråga om anatomiska/morfologiska karaktärer, och beträffande sociala, beteendemässiga karaktärer. I naturen "hyfsas" variationsrikedomen i kanterna och resultatet visar sig i en slags fulländad kompromisslösning till den rådande ekologiska situationen. När människan kom med i spelet för 10–14 000 år sedan och upphävde en del av naturens stränga urvalsmetoder så gavs den genetiska variationsrikedomen hos vargen fritt spelrum och de första hundlika raslinjerna kunde börja utvecklas. Redan tidigt efter den första domesticeringsperioden fanns flera distinkta rastyper – vilket man konstaterat genom fossila lämningar –, som uppenbart nyttjades av människan för olika ändamål. Studier av tamhund och varg och deras hybridisering i Kiel har också visat att man på förvänsvärt kort tid kan få fram en ny ras.

Många av dagens hundraser skulle inte överleva i det vilda. De kan vara vargen – anfadern – överlägsen i vissa detaljer. En vinthund springer t ex snabbare än en varg (om än med mindre uthållighet) – men vargens "totallösning" gör den helt överlägsen i en vild situation. Just vargens goda överlevnadsförmåga i hårda ekologiska situationer gör att många människor har haft – och har – uppfattningen att hundar blir mer "vilda" om de korsas med varg. Sådana korsningar har också skett med indianernas och eskimåernas slädhundar, men resultatet blir inte en stor, aggressiv slädhund – snarare tvärt om. Vid Institutet för Domesticerade Djur i Kiel har man genomfört många korsningsförsök med varg-hund

och kunnat visa att de vargkaraktärer som tillförts en hundras inte alls gör dem vilda och aggressiva. Aggressiviteten som man finner hos vissa hundraser är inte ett arv från den vilda förfadern, utan ett resultat av selektiv avel. Vargens adelsmärke är inte aggressivitet och "vildhet", utan snarare skygghet och försiktighet som måste övervinnas genom erfarenhet.

Domesticeringen har också i viss mån påverkat hundens inre anatomi och inte bara karaktärer som benlängd, svansstorlek, hängöron osv, vilket visar sig i att tamhunden har en hjärnvolym som är 31 % mindre än vargens. Sinnesorgan som ögon, öron och lukttorgan är dessutom mindre känsliga. Faktum är att inte ens den bästa spårhunden kan uppnå vargens doftkänslighet och upplösningsförmåga i nosen – eller snarare lukttorganet –, vilket har visats i kontrollerade experiment. Den mindre hjärnvolymen hos tamhunden innebär inte att den är mindre intelligent än vargen. Den är snarare en effekt av att tamhunden utvecklats under betydligt mindre hårda förhållanden än vargen och inte haft samma selektiva press på utvecklandet av sinnesfulländning som vargen, vars liv bokstavligen hänger på – om inte en nervtråd, så ett högt utvecklat sinnes- och nervsystem.

Vi människor har svårt att föreställa oss den omvärldsbild som hunden skapar, bla med hjälp av sitt högt utvecklade luktsinne. Man brukar populärt säga att hunden "ser" med nosen, vilket nog faktiskt är sant. Bilden av omvärlden skapas ju i hjärnan med den information som förmedlas via sinnesorganen. Information från det sinnesorgan som levererar mest och bäst material kommer naturligt nog att dominera bilden. Hos oss är det ögat, men hos hunden troligtvis nosen. Även hörselsinnets kapacitet ligger till viss del ovanför de högsta frekvenser vi kan höra – det är därför man kan använda de för oss ohörbara hundvisslorna. Bland annat dessa sinnesprestationer gör att vi inte delar hundens hela värld och därmed kanske inte alltid förstår hundens reaktioner och beteenden. Många av de kända fallen då en hund "oförklarligt" attackerat och

i vissa fall dödat sin husse eller matte beror på rena missförstånd och missuppfattningar. Hunden var kanske inte tillräckligt socialiserad med ägaren och/eller kände inte igen ägaren då denne bytt lukt och utseende. De flesta fall härrör sig till kennelhållna eller kedjade hundar med ett följaktligen "dåligt" socialt liv.

Hundögat uppfattar rörelser och rörliga föremål men har dålig förmåga att urskilja orörliga djur eller föremål. En hund kan visuellt känna igen husse/matte på avstånd under 150 meter och på de längsta avstånden är det den karakteristiska silhuetten och/eller rörelsen hos tex matte som känns igen.

Vargens högt utvecklade sociala och hierarkiska system är en förutsättning för dess framgång som flockjagande rovdjur, men också en grundförutsättning för hundens framgång som social kompanjon till människan och högt älskad familjemedlem. En hund är en del av människofamiljen på samma sätt som en varg är en medlem i vargflocken. Den här sociala "förmågan" hos hunden har dels sina ärvda rötter från vargen, dels är den ett resultat av avelsurval av människan. Eftersom tamhunden normalt inte lever flockvis med andra hundar så fungerar husse/matte eller familjen som ett substitut. Om hunden behandlas rätt så betraktar den människor som överlägsna i rang och reagerar som en underordnad individ, dvs med underkastande beteenden som är välkända av alla människor (svansviftning, rulla över på rygg, slicka ansiktet osv) men som gärna tolkas på fel sätt. Det gör nu inte så mycket eftersom effekten blir den rätta – människan blickas och tycker att det är en "fin vovve" och hunden har visat sin underdanighet och är nöjd.

I andra fall kan hunden kämpa för sin status. För det mesta feltolkas även det med att hunden är olydig och skall bestraffas, vilket trappar upp striden och det hela kan ta en ände med förskräckelse. Hunden drar naturligtvis det kortaste strået i längden eftersom knappast någon skulle komma på tanken att skjuta husse för att han

"Ulven – den ondes hund", ett föga smickrande epitet för alla hundars anfader. Vargen uppvisar tvärtom många tilltalande sociala drag, som varit förutsättningar för hundens lyckade domesticering.

Vargen har alla de anatomiska, fysiologiska och beteendemässiga egenskaper som återfinns hos hunden, men medan vargen utgör en fulländad kompromiss kan en hundras uppvisa både fysiska och mentala defekter.
Foto Hans-Ove Larsson.

beter sig galet. Hunden, som egentligen agerar efter sina naturliga förutsättningar och drifter, tas däremot av daga om den är "besvärlig", vilket oftast beror på en felprestation från människans sida. Det finns tex fall där hunden inte kommer överens med alla i en familj – den lyder inte matte, morrar mot eller biter barnen osv. Förklaringen är att hunden strider för att förbättra sin sociala rangposition inom flocken/familjen. Husse försöker då ofta att lära hunden att lyda/inte bita genom att gå emellan och bestraffa den, men det är dömt att misslyckas på sikt, eftersom hundens agerande inte har med "rätt" eller "fel" att göra, utan med en social statuskamp. Hunden betraktas sedan som farlig, osäker, onormal m m

men betar sig ju egentligen riktigt utifrån sina naturliga förutsättningar. Matte eller barnen måste således *själva* etablera sin rang över hundens. Lyckas de med detta så blir hunden för det mesta en god familjehund.

Lydnad hos en hund baseras inte på någon insikt hos hunden om vad kommandot innebär – att den "förstår" vad den ska göra – utan en inläring som ett resultat av erfarenhet med bestraffning eller belöning. Olydnad hos hunden får följaktligen därför inte dömas efter våra morallagar. Många hundägare tror felaktigt att hunden kan skilja på gott och ont förståndsmässigt. Tyvärr finns det alltför många hundägare som tolkar sin hunds beteenden och reaktioner

på ett antropomorfistiskt sätt. Det blir fel för både hund och ägare. Det vore för alla parter en lättnad om hundägaren accepterade att hunden är ett djur med alla kvaliteter i fråga om medfödda egenskaper och inlärningsmässig kapacitet som dess vilda anfader. En större kunskap om hundens biologiska förutsättningar som familjemedlem – och ibland som livskamrat – skulle

leda till ett mycket bättre samförstånd mellan hunden och dess mänskliga livskumpan.

Hunden har en särställning bland alla de sällskapsdjur som människan genom tiderna knutit till sig, både som det äldsta av alla sällskapsdjur och som det i särklass käraste. Det är ingen slump att hunden tituleras "människans bästa vän".

The dog

The wolf is undoubtedly the ancestor of the modern dog, but we do not know exactly when or how the domestication occurred, only that the process started 10–15,000 years ago. Domestication has influenced the dog both internally and externally. Although the more than 400 different dog breeds we have today look very different, not only from each other but also from their wild ancestor, they all bear the basal anatomical master plan of the wolf. The great variation among dog breeds is exclusively a product of man's selection, based upon the genetic variation possessed by the wolf. The relative homogeneity shown by wolves and other wild canids is instead a result of the natural selective forces from a harsh ecological environment, having strong unifying effects.

A modern dog breed would have difficulty surviving in the wild. Although certain dogs could be superior to the wolf in one respect the "overall solution" expressed in the wolf species as a kind of fulfilled compromise in accordance with the actual ecological situation is totally superior to all dogs. A dog breed will not be "wild" after hybridisation with a wolf and certainly not more aggressive. Aggressiveness is a result of domestication and selective breeding. A wolf's trademark is instead a shyness and caution that have to be overcome by experience.

The sensory capacity of dogs is inferior to that of the wolf. It is difficult for man to imagine for instance the olfactory world of dogs, which in turn may explain why dogs and man often misunderstand each other, sometimes with fatal results.

The highly developed social and hierarchical system of wolves is a base for its success as a group hunting predator, but also the base for the successful domestication of dogs. A dog is a part of the human "pack" or family in the same way a wolf is a part of the wolf pack (basically a family). The ideal social position for a dog is subordinate to all other human members of the family. If not, the dog may well fight for its rank, with fatal results both for the dog (being regarded as "impossible" and dangerous and killed) and for the human pack members. A dog cannot instinctively distinguish between "good" and "bad". Obedience is instead a result of learning through experience with the means of punishment and/or reward. A better knowledge and understanding of the dog's natural behaviour and reactions as a biological being, and not the all too common anthropomorphic evaluations of dog behaviour, could create a much better coexistence of man and dog and even more justify reference to the dog as "man's best friend".